

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної
педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

Буйницька М.М. ЗДАТНІСТЬ ДО САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ВАЖЛИВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	36
Буркова М.В. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ – ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ.....	38
Ван Юйхун СОЦІАЛЬНА РОЛЬ МУЗИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	43
Владимиров Д.І. ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ ЗАСОБАМИ АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	44
Галас Т.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	47
Герасименко А.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	50
Гольфельд Т.Г. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ У ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ.....	54
Дерев'янка Г.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	57
Довбня О.В. ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	61
Комишан Т.О. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗДО.....	64
Куряча С.В. ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	67
Літвиненко Ю.С. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	73
Ліщина Ю.А. ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	78
Павлюченко С.Ю. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	81

**МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ
ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ
– ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ**

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Анотація. У статті представлено зміст і методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу. З'ясовано місце і роль їх використання під час реалізації освітньої програми «Соціальна педагогіка» за спеціальністю 231 «Соціальна робота» в закладі вищої освіти. Розкрито змістове наповнення розробленої програми навчальної дисципліни і пропоновані методи його реалізації, особливості його практичного втілення в умовах закладу вищої освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, методичне забезпечення, старшокласники-вихованці, фахівці соціальної сфери, формування сімейних цінностей, інтернатні установи.

Burkova M.V. Methodical Support of Preparation of Future Social Pedagogues for the Formation of Family Values in Senior Students of the Boarding School

Annotation. As the title implies the article describes the content and methodological support of training future professionals in the social sphere for the formation of family values in graduates of residential institutions. Their role and place during the implementation of the educational program "Social Pedagogy" in the specialty 231 "Social Work" in higher education. The substantive content of the developed academic programme is revealed and the methods of its realization, features of its practical implementation in the conditions of the institution of higher education are offered.

Keywords: professional preparation, methodological support, graduates of specialized residential institutions, specialists in the social sphere, formation of family values, residential institution.

Постановка проблеми. На сучасному етапі підготовка фахівців у закладах вищої освіти має виступати як певний чинник суспільного розвитку, що забезпечує професіоналізм фахівців у галузі через відповідність їхніх компетенцій потребам і запитам соціуму. На законодавчому рівні таке положення простежується в низці ухвалених нормативно-правових актів, серед яких закони України: «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»; розроблена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, що орієнтує на необхідність втілення нових концептуальних ідей та поглядів щодо подальших шляхів розвитку освіти.

Убачаємо значне протиріччя в тому, що маємо потребу в суспільстві у зміцненні інституту сім'ї і сформованості сімейних цінностей у вихованців інтернатного закладу з метою уникнення подальшого розповсюдження сирітства, однак не здійснюємо цілеспрямовану підготовку фахівців соціальної сфери до соціально-педагогічної діяльності в означеному напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі здійсненого аналізу наукової літератури було встановлено, що загальні положення щодо професійно орієнтованої підготовки фахівців соціальної сфери досліджували науковці М. Васильєва, І. Ларіонова, О. Пожидаєва, Л. Романовська та інші. Поряд з тим, велику увагу дослідники приділили проблематиці вивчення особливостей налагодження взаємодії з вихованцями інтернатних

закладів з метою підготовки їх до самостійного життя та формування сімейних цінностей, серед яких можемо виділити праці О. Василенко, А. Грітчиної, Л. Єрєміної, Л. Канішевської, В. Кравець І. Манохіної, А. Полянничко та інших. Проте питання підготовки майбутніх соціальних педагогів з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу та методичне забезпечення цього процесу розкрито науковцями не в достатній мірі.

Зважаючи на визначену потребу у підготовці майбутніх соціальних педагогів до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу, вважаємо доцільним розроблення та впровадження відповідної робочої програми і методичного забезпечення означеного процесу.

Мета статті – представити методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу, розкрити шляхи його впровадження в навчальний процес закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Згідно із визначенням, наведеним в Енциклопедії для фахівців соціальної сфери, професійна підготовка соціальних педагогів визначається як: «процес і результат оволодіння цінностями соціальної та соціально-педагогічної діяльності, професійно необхідними знаннями, вміннями й навичками, формування професійно важливих особистісних якостей, які є основою готовності до професійної соціальної та соціально-педагогічної діяльності» [3, с. 233]. Окрема увага науковців зосереджена на визначенні пріоритетності підготовки фахівців до реалізації соціально-педагогічного напрямку соціальної роботи завдяки його профілактичному характеру [2].

Під підготовкою майбутніх соціальних педагогів з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу будемо розуміти спеціально організований процес оволодіння системою необхідних знань, умінь і навичок, а також формування професійно доцільних особистісних якостей, що забезпечить кваліфіковану діяльність майбутніх фахівців з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців в умовах інтернатного закладу і сприятиме їх здатності до саморозвитку й вдосконалення власної діяльності.

На переконання С. Харченка, метою вузівського навчання є майбутній передбачуваний результат, який формується як висока професійна готовність студента до педагогічної діяльності, що розкривається у кваліфікаційних вимогах до фахівця певної спеціальності [9]. Поряд з тим, М. Ярошко наголошує на важливості того, щоб зміст навчання з кожного навчального предмета відповідав логіці та системі, властивій тій або іншій науці, сучасному стану соціально-педагогічної науки з урахуванням останніх наукових досягнень [10, с. 122].

Неодмінною ж умовою забезпечення єдності цілей, змісту здійснення означеної діяльності є наявність навчально-методичного забезпечення, що являє собою сукупність інформаційних і навчально-методичних матеріалів, які призначені реалізувати основні його етапи – від надання навчальної інформації, її сприйняття, усвідомлення й застосування з метою оволодіння визначеним обсягом знань та переліком визначених компетентностей, до контролю результатів вивчення навчальної дисципліни [5].

Згідно Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди навчальний процес є основним видом діяльності і включає в себе заходи керівництва університету та його структурних підрозділів, наукових і науково-педагогічних та інших працівників з питань підготовки за фахом здобувачів вищої освіти, організації й науково-методичного забезпечення всіх видів навчальних занять, самостійної роботи, практичної підготовки, проведення діагностики результатів навчання, виховання й розвитку здобувачів, їх атестування та управління якістю навчального процесу [6, с. 22]. Зазначимо, що в ході здійсненого наукового дослідження не було виявлено дисципліни, яка була б спрямована на підготовку здобувачів до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Разом з тим, було виявлено, що навчальним планом підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Соціальна педагогіка» в ХНПУ імені Г.С.Сковороди передбачено вивчення дисциплін «Основи соціально-правового захисту неповнолітніх», «Соціальне забезпечення незахищених верств населення» та «Соціальна робота з дітьми-сиротами», однак вони містять загальні або дотичні питання (наприклад, виховання соціальної відповідальності дітей-сиріт [1]), в їхньому змісті бракує завдань, які мали б на меті ознайомити і підготувати здобувачів вищої освіти до процесу формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу. До того ж, основними методами підготовки було виявлено такі, як робота з науковою літературою, конспектування основних положень, мозковий штурм, дискусії. Разом з тим варто відзначити, що Освітня програма «Соціальна педагогіка» з підготовки бакалаврів містить в собі більш розгалужений перелік методів взаємодії, що мають бути використані в ході організації навчально-виховного процесу здобувачів.

Ураховуючи вищезазначене та нагальну необхідність у здійсненні підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу, нами була розроблена програма навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна діяльність з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу», метою якої є забезпечити формування компетентностей майбутнього фахівця щодо особливостей та алгоритму соціально-педагогічної діяльності з формування сімейних цінностей у дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в інтернатному закладі. Зміст навчальної дисципліни включає в себе три модулі: «Теоретичні засади формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу», що має на меті забезпечити здобувачів узагальненим розумінням суті сімейних цінностей та особливостей їх формування у вихованців з урахуванням притаманних їм психолого-соціальних характеристик та відповідних умов їх перебування; «Практичні основи формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу», що має ознайомити здобувачів із державними структурами та їх функціями з вирішення означеної проблеми, а також особистісними компетенціями соціального педагогів і методиками роботи в означеному напрямі; модуль «Прикладні аспекти формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу» має на меті засвоєння здобувачами алгоритму соціально-педагогічної діяльності з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу, а також організації співпраці у цьому питанні із педагогічним колективом інтернатної установи.

Розробка методичного забезпечення розробленої навчальної дисципліни здійснювалася на основі аналізу наукових праць дослідників, які досліджували проблеми змісту підготовки майбутнього фахівця соціальної галузі. Як зазначила Г. Скачкова, в українських вищих навчальних закладах спостерігається домінування традиційних видів навчальних занять, за допомогою яких готуються фахівці – класичні лекції, семінари, самостійна підготовка [7, с. 131]. Та поряд з тим, саме проведення лекційних і семінарських занять залишаються провідними формами організації навчального процесу здобувачів.

Науковці стверджують, що вже можемо спостерігати за впровадженням в навчальний процес нетрадиційних лекційних занять, наприклад, проблемної лекції-бесіди, суть якої полягає в тому, що викладач під час лекції не подає суб'єктам навчальної діяльності готові знання, а ставить перед ними проблеми, спонукаючи шукати шляхи їх розв'язання. Проведення семінару-дискусії зі свого боку має на меті обговорення й розв'язання теоретичних і практичних проблем курсу та вимагає спеціальної підготовки студентів, адже має сприяти розвитку в студентів творчого мислення, формування умінь висловлювати свої думки, професійно використовувати знання в навчальних умовах [4, с. 118].

Безперечно, навчальну діяльність здобувачів вищої освіти необхідно урізноманітнювати такими формами організації занять, як: участь у волонтерських акціях, навчальних конференціях, перегляд відеороликів на соціально-виховні теми, відводити належне місце самонавчанню та навчанню у малих групах; дидактичним ситуативним та

рольовим іграм, інтелектуальному штурму, творчим дискусіям та бесідам, тренінгам, методу індивідуальних завдань тощо [10, с. 124].

Під час розробки змісту і методичного забезпечення навчальної дисципліни «Соціально-педагогічна діяльність з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу» нами було обрано саме ті методи, які б сприяли активному включенню здобувачів у навчальний процес. До них можемо віднести такі: опрацювання дискусійних питань, брейнстормінг, роботу в малих групах, метод аналізу конкретних ситуацій та інші. Тобто керівним у цьому питанні була професійно орієнтована спрямованість занять, що б надала здобувачам можливість включитися до означеної діяльності і відчувати себе у ролі фахівця, який здатний вирішувати складні завдання і приймати відповідні рішення.

Зазначимо, що велика увага в ході розроблення дисципліни була відведена організації самостійної роботи здобувачів. Адже, як зазначає дослідниця Л. Смеречак, самостійна робота важлива не лише в плані підвищення якості навчання в умовах педагогічного університету, вона є необхідним елементом майбутньої професійної діяльності, що відображається у відповідальності, правильності прийнятих рішень, конструктивному вирішенні проблемних та конфліктних ситуацій з клієнтами [8, с. 65]. Завдання для самостійної роботи були направлені не лише на вивчення першоджерел і ознайомлення з науковою літературою, але й сприяли творчому пошуку здобувачів, осмисленню ними отриманої інформації в ході лекційних і семінарських занять та її використання в ході самостійного вирішення окресленого кола проблем.

Окремі елементи розробленої дисципліни було реалізовано в ході взаємодії із здобувачами і проведення з ними ряду лекційних і семінарських завдань. Впроваджені лекційне та семінарське знання на тему «Соціально-педагогічна діяльність з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу» сприяли засвоєнню здобувачами вищої освіти уявлень про суть та особливості соціально-педагогічної діяльності з формування сімейних цінностей у вихованців старшого шкільного віку в закладах інтернатного типу; умови забезпечення її ефективності та формуванню у них розуміння сімейних цінностей як основи сімейного благополуччя.

Так, у ході лекційного заняття здобувачі ознайомилися з основними поняттями щодо проблеми дослідження, психолого-соціальними характеристиками, що притаманні вихованцям-старшокласникам інтернатного закладу, а також з впливом умов утримання вихованців на процес формування у них сімейних цінностей і відповідно пов'язані з цим деформації. Здобувачі під час взаємодії залучалися до обговорення і змогли продемонструвати свої знання щодо визначення основних понять і особливостей поведінкової сфери вихованців, - це є свідченням того, що з основними питаннями вони були ознайомлені в ході вивчення інших суміжних дисциплін, проте стосовно питань щодо формування сімейних цінностей виникали певні складнощі. Незважаючи на це, здобувачі активно долучалися до обговорення, відповідали на запитання і демонстрували своє бачення проблеми.

У ході семінарського заняття нами було приділено окрему увагу організації роботи в малих групах та індивідуальній роботі здобувачів. Важливо, що використовувалися, зокрема, такі методи, як метод аналізу конкретних ситуацій, що надав здобувачам можливість самостійно відстежити взаємозв'язок між втратою певної сімейної цінності та проблемою, яка виникла внаслідок; гра посприяла виявленню взаємозв'язку між власним баченням проблеми здобувачами та баченням цієї ж проблеми з точки зору професіонала, адже вкрай важливо для вихованців інтернату, щоб інформація, яку вони отримують, подавалася об'єктивно і вони мали змогу самостійно її оцінити і зрозуміти, а не переймали чийось точку зору. З цією метою на початку семінарського заняття навіть було складено перелік правил ефективної взаємодії із старшокласниками-вихованцями інтернатного закладу з формування у них сімейних цінностей, серед яких здобувачами були виділені такі: поважливе ставлення; врахування інтересів і побажань вихованців; уникнення суб'єктивних оціночних суджень, а

також сприяння становленню та самовизначенню і утвердження позитивного праобразу сім'ї. Також були обговорені критерії та показники сформованості у вихованців сімейних цінностей, які здобувачі зможуть використовувати в своїй майбутній професійній діяльності в ході формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Тож, здобувачі вищої освіти в ході підготовки їх до формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу оволоділи необхідним комплексом методів, що підтвердив свою ефективність і може використовуватися ними в майбутній професійній діяльності з формування сімейних цінностей у старшокласників-вихованців інтернатного закладу.

Висновки. Отже, розроблене методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування сімейних цінностей у старшокласників – вихованців інтернатного закладу є науково обґрунтованим і таким, що відповідає потребам. Зважаючи на те, що воно пройшло експериментальне впровадження, інтерес представляє виявлення отриманих результатів у здобувачів вищої освіти, що дозволить стверджувати про його ефективність.

Список використаних джерел:

1. Василенко О. М. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до виховання соціальної відповідальності дітей-сиріт у мікросередовищі центру соціально-психологічної реабілітації дітей. *Педагогіка і психологія*: зб. наук. пр. Вип. 52. Харків: Смуґаста типографія, 2016. С. 79-89.
2. Васильєва М. П. Роль соціально-педагогічного напрямку соціальної роботи в Україні [Текст]. *Педагогізація соціального середовища середовища в роботі з різними соціальними суб'єктами*: мат-ли наук.-практ. конф. (22 лист. 2016 р.; м. Харків). Х.: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2016. С.6-8.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. За заг. ред. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь, 2012. 536 с.
4. Марій М.М. Удосконалення підготовки спеціалістів соціально-педагогічної сфери засобами інноваційних технологій. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2012. №3. С. 117-119.
5. Навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів : довідник для пед. та наук.-пед. працівників; уклад. Н. М. Савельєва. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2017. 80 с.
6. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди [Електронний ресурс]. DOI: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_/dokum/Pro%20organisaziy%20%20osvitnogo%20protsezy.pdf
7. Скачкова Г. С. Особливості сучасної професійної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць*. 2016. № 3 (48). С. 128–133.
8. Смеречак Л. І. Позааудиторна самостійна робота у системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів. *Молодь і ринок*. 2011. №12. С. 63-65.
9. Харченко С. Я. Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика. Монографія, Луганськ: Альма-матер, 2006. С. 225-230.
10. Ярошко М.М. Особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з педагогічно занедбаними підлітками. *Молодь і ринок*. 2011. № 8. С. 121-124.